

Вивчення села.

Краєзнавча робота цінна тим, що вона привчає уважно приглядатися до оточення й розуміти те життя природне й людське, що йде навколо. Бачити й розуміти це життя потрібно кожному для того, щоб знайти, куди прикласти свої сили, знайти собі певне місце в ньому, знати, як його перебудовувати на краще.

Велика частина наших краєзнавців живе по селах і з'являється учасниками перш за все життя свого села. Цілком зрозуміло, що і перша увага мусить бути звернута на те село, в якому живеш. Його треба пізнати, вивчити і тоді легче буде поширювати свої знання що до життя цілої Спілки наших республік і всього світу.

Як же починати вивчення села? Село це є складна суспільна організація, що зростала на протязі довгого часу, що тісно звязана з тою природою, яка навколо нього, з особливостями тих людей, що населяють його. До того ж, село відограє зараз велику роль в житті радянських республік, як могутній політично-економічний чинник, що у великій мірі обумовлює розвиток і міста і промисловости і всього народного господарства Союзу.

Тому вивчати його не так легко, треба з'уміти це зробити, щоби наслідкі цього вивчення мали цінність і для того, хто його провадить, і для того, хто спробує використати їх для цілей державного будівництва або для наукової обробки.

Початком роботи повинен бути загальний опис села на підставі простих спостережень. Цей попередній опис дасть змогу перевірити краєзнавцеві свої сили, виявити ті методи або способи, якими він буде вивчати село або окремі галузі його життя, нарешті він виявить і ті характерні особливості села, на яких слід буде зупинитися надалі при глибшому дослідженні.

Матеріял, який буде зібраний для опису села, варто обробити у листовній формі, а також подати у вигляді доповіді на зборах краєзнавчого гуртка, членів сельбуду та інш., або де-що з нього дати до стінної газети. Це викличе інтерес до краєзнавчої роботи у людей, що до цього часу були в стороні від неї. Такий спосіб використування матеріялу дасть змогу зробити краєзнавство знаряддям освіти місцевого населення.

Нижче подається програма опису села, який збудовано з трьох частин: природне оточення, людина й праця.

Цей програма є лише зразковий, бо дати сталого програму неможна: села надто різноманітні, щоб описувати їх за однім шаблоном. Дійсність підкаже, що з цього програму доведеться одкинути, а що до нього додати.

Програма опису села.

I. Природне оточення.

I. Положення села.

Як далеко село міститься від районового та окружового центру. Які села є поблизу і на якому віддаленні. Як далеко від залізниці і від найближчої залізничної станції, від великого шляху.

II. Поверхня околиць села.

Де лежить село: на схилі, на горбі, в долині; чи є поблизу балки, яри, скелі, кучугури та ін.

III. Гідрографія.

Яка річка поблизу, напрямок її течії, які озера, ставки, болота, джерела є поблизу. Як глибоко ґрунтована вода. Чи є колодезі, криниці. Яка на смак вода в них. Звідки населення бере воду, щоб пити, для інших потреб. Чи є на річці поблизу водяний млин. Як ще місцеве населення використовує річку.

IV. Підсвіння.

Коли річка замерзає і коли скресає. Як довго лежить сніг. Чи розливається річка весною, як часто і яка від того шкода буває населенню. В якому місяці буває найбільше дощів. Які вітри, коли і звідки віють. Що ведуть вони за собою.

V. Корисні копалини.

Які корисні копалини є в околицях села: граніт, вапняки, крейда, пісковики, глини, гіпс та ін. Де вони лежать: на поверхні, чи в глибині. Чи розробляються вони заводським способом; як використовує їх місцеве населення.

VI. Ґрунти.

Які ґрунти в околицях села; чи багато є пісків та інших непридатних земель, яких саме.

VII. Рослинний світ.

Чи багате село на рослинність: чи є в самому селі садки, ряди дерев по вулицях і ін. Чим саме обсаджено вулиці. Які околиці села: лани, садки, городи, левади, луки, ліси, гайки, ділянки цілінного степу або незайманого лісу. Чи є дуже старі дерева. Що про них оповідає населення. Як населення використовує ліси. Які медичні (лікарські) рослини збирає місцеве населення. Які рослини вживає для фарб або інших цілей. Які бур'яни особливо шкодять культурним рослинам і як з ними

ведеться боротьба. Яка рослинність була в околицях в старовину. Коли і які трапились зміни в ній.

VIII. Тваринний світ.

Які тварини зустрічаються в околицях села: звірі, птахи, змії та ін. На яких звірів і птахів полють. Які з них зустрічаються дуже рідко. Які звірі і птахи були раніше і вже перевелися. Яка риба водиться у річці та в озерах; яку ловлять. Чи є раки; коли вони зникли, то як давно. Які звірі, птахи і комахи найбільше шкодять господарству і яку саме шкоду вони роблять. Як з ними ведеться боротьба.

С. Ялі.

Краєзнавча робота нацменшостей.

Нині вже стало загально визнаним величезне значення краєзнавчої роботи для розвитку продукційних сил радянської країни. Ще збільшується та яскравіше вирисовується її роля в цю добу, коли ми щільно підходимо до завдання безпосереднього соціалістичного будівництва.

В останні роки починає відчуватися потреба переведення краєзнавчої роботи також і серед національних меншостей України. Те становище, що в галузі обслуговування нацменшостей в цей час ми йдемо шляхом поглиблення роботи, приводить нас щільно до завдання всеобщого вивчення національних меншостей.

Ті чи інші заходи, що їх скеровано до піднесення економічного й культурного стану — в цілому до розвитку продукційних сил нацменшостей — не можуть дати позитивних наслідків, коли їх не накреслено на підставі докладно розроблених даних.

Такий саме матеріал і може дати всеобще вивчення краю та населення національних меншостей з усіма їх специфічними особливостями. Так, наприклад, не можна поставити як слід боротьбу за усунення постарілих форм провадження сільського господарства серед відсталих економічно національностей, коли не вивчено причин такого явища не тільки в сучасному, а й у минулому. Або, скажемо, дуже важко двигати швидким темпом культуру грецького населення України, коли не поставити собі за мету вивчення діялектів його мови і т. інш.

Таким чином, у звязку з цими обставинами, краєзнавча робота набуває дуже важливого значення в галузі розвязання життєвих і практичних питань у справах національних меншостей. Це давно вже зрозуміло в деяких місцях. По деяких округах округові бюро нацмен спільно з краєзнавчими організаціями де-що зробили й роблять у цьому напрямкові. Округова комісія по вивченню грецької національності в м. Маріуполі, грецький відділ музею, єврейський музей, аналогічні організації на Поділлі, Волині та в інших місцях поставили перед собою низку важливих краєзнавчих завдань, що їх викликала потреба забезпечити правильність та успішність переведення найпотрібніших практичних заходів у справі розвязання національного питання.